

นวัตกรรมการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน Innovation in Sustainable Traditional Fishery Management

ณัฐพงศ์ คงยัง,

กรกฎ ทองชะโชค และ จิดาภา พรยยัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

Nattaphong Khongyang,

Korakod Tongkachok and Jidapa Pronying

Thaksin University Songkhla campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: tokorakod@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณะประโยชน์บริเวณชายฝั่งทะเล และการลักลอบใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ทำให้เกิดประเด็นข้อพิพาทกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวประมงพื้นบ้านและกลุ่มทุน บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมาย รูปแบบ และกลไกการจัดการ นำไปสู่นวัตกรรมทางกฎหมายในการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกการสนทนากลุ่มเจาะจง และการรับฟังความคิดเห็น ผลวิจัยพบว่า ปัญหาข้อพิพาทและการแย่งชิงทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลใช้ประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ ขาดการบูรณาการของภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนท้องถิ่น และการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย จึงเกิดการรวมกลุ่มของชาวประมงพื้นบ้านกำหนดกฎกติกาข้อตกลงชุมชนร่วมกันเพื่อลดและป้องกันความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำและอนุรักษ์พื้นฟูร่วมกัน แต่กฎกติกาข้อตกลงชุมชนไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย จึงเสนอแนวทางจัดทำนวัตกรรมทางกฎหมายเพื่อจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลในรูปแบบของร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ เรื่อง การจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน พ.ศ. แบ่งเป็น 5 หมวด รวม 23 ข้อ และควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 โดยเพิ่มเติมมาตรา 50/1 เทศบาลตำบล, มาตรา 53/1 เทศบาลเมือง และมาตรา 56/1 เทศบาลนคร เพื่อให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดการด้านทรัพยากรประมง และควรปรับปรุงแก้ไขอัตราโทษในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 โดยเพิ่มเติมมาตรา 60 วรรคสอง และใน

วันที่รับบทความ :2 สิงหาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ 20 สิงหาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ :24 สิงหาคม 2565

Received: August 2, 2022; Revised: August 20, 2022; Accepted: August 24, 2022

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิทยานิพนธ์เรื่อง นวัตกรรมจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน ได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมทุนวิจัยมหาบัณฑิต วช. ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2564

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เพิ่มเติมมาตรา 71
วรรคหนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องรองรับอัตราโทษในร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ

คำสำคัญ: การจัดการ; ประมงพื้นบ้าน; นวัตกรรมทางกฎหมาย

Abstracts

Management of indigenous fishery resources by sea has problems with encroachment on coastal areas. and smuggling of illegal fishing tools This caused the dispute to become a conflict between local fishermen and capital groups. The objectives of this research were to study the laws, processes, and management mechanisms leading to legal changes in the management of local fishery resources. A qualitative research method was used for this research, including document research, in-depth interviews, focus group discussions, and focus group interviews. The research found that there were disputes over marine resources in local fisheries, the use of public spaces, a lack of government and private sector cooperation with local communities, and the use of illegal fishery equipment. This resulted in local fishery groups and communities agreeing on the prevention of disputes regarding marine resource profiteering, and cooperation towards environmental conservation. However, the agreements do not have legal status, therefore, the groups proposed legal amendments to manage local marine resources for fisheries, by drafting an ordinance regarding the management of sustainable local fishery resources. This draft was divided into 5 sections, consisting of 23 regulations. The groups also proposed to amend the municipal act B.E.2496 (1953) by adding article 50/1 to the sub-district municipality, article 53/1 to the city council, and article 56/1 to the municipality, to give local governments the authority to manage local fishery resources. It was also proposed to amend the penalties in the municipality act B.C.2496 (1953) by adding article 60, paragraph 2. Furthermore, article 71, paragraph 1 to the Subdistrict Council and Subdistrict Administrative Organization Act B.E.2537 (1994), was added in order to improve enforcement.

Keywords: Management; Traditional Fishery; Legal Innovation

บทนำ

ประเทศไทยมีทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นพื้นที่ที่สาธารณประโยชน์ทางทะเลให้ประชาชนใช้ร่วมกัน เพื่อจับสัตว์น้ำเลี้ยงครอบครัวและหารายได้เลี้ยงชีพตามวิถีชีวิตของชาวประมง ลักษณะการทำประมงพื้นบ้านทางทะเลเป็นการทำในเขตทะเลชายฝั่งที่ใช้เรือประมงออกไปหาสัตว์น้ำไม่เกินสามไมล์ทะเล และการทำประมงในบริเวณชายฝั่งที่ไม่ใช่เรือทำการประมง ซึ่งการทำประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่ใช้เรือที่มีขนาดต่ำกว่าสิบตันกรอส และได้รับหนังสือรับรองจดทะเบียนเรือไทย สำหรับเรือประมงพื้นบ้านในประจำปี พ.ศ. 2565 จำนวนเรือประมงที่ได้รับการจดทะเบียน มีจำนวนทั้งสิ้น 61,398 ลำ แบ่งเป็นเรือประมงพื้นบ้าน จำนวน 51,060 ลำ และเป็นเรือประมงพาณิชย์ จำนวน 10,338 ลำ (กลุ่มสถิติการประมง กรมประมง, 2564 : ออนไลน์) สัดส่วนของเรือประมงพื้นบ้านที่ได้รับการจดทะเบียนมีจำนวนมากกว่าเรือประมงพาณิชย์

เมื่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปการทำประมงพื้นบ้านเพื่อสร้างรายได้หาเลี้ยงชีพกลับกลายเป็นมุ่งแข่งขันกันจับสัตว์น้ำเพื่อการค้า มีการบุกรุกเพื่อครอบครองสิทธิพื้นที่สาธารณประโยชน์ทางทะเล การกดดันหน่วยงานภาครัฐให้เร่งจัดการทวงคืนพื้นที่สาธารณประโยชน์ให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างเป็นเท่าเทียมและเสมอภาคกัน แต่ไม่เป็นผล (สยามรัฐ, 2563 : ออนไลน์) แม้มีพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช 2456 มาตรา 117 กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดล่วงล้ำเข้าไปเหนือน้ำและใต้น้ำทะเลสาบอันเป็นทางสัญจรของประชาชนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันแต่มีการฝ่าฝืนกฎหมาย รวมถึงการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เห็นถึงประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แม้ว่าพระราชบัญญัติการส่งเสริมและบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งพ.ศ. 2558 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้ความช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสนับสนุนให้คำปรึกษา เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารให้กับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ปลูก บำรุงรักษา อนุรักษ์ พื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งรวมถึงกิจกรรมของชุมชนและพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 กรมประมงช่วยรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำ ปกป้องคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนประมงพื้นบ้าน และชุมชนประมงท้องถิ่น ท้องถิ่น ทั้งสองหน่วยงานมีเพียงบทบาทอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น และป้องกันมิให้มีการทำประมงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จัดการ บำรุงรักษา และการอนุรักษ์ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิใช้ร่วมกันทุกคนและรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามมาตรา 43 และรัฐให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 กำหนดภารกิจให้สภาองค์กรชุมชนตำบลมาตรา 21 ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้ แต่การจะเข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ในการประโยชน์สาธารณทางทะเลต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายระหว่างคนทำประมงพื้นบ้าน ทั้งคนที่อยู่ในชุมชนและคนจากภายนอกชุมชนที่เข้ามาทำการประมงรวมถึงหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้กำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงไว้โดยตรง แต่ไปกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 16 ให้เทศบาลจัดทำบริการสาธารณะโดยการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ในท้องถิ่นของตนเอง และมาตรา 60 (1)ให้อำนาจแก่เทศบาลในการตราเทศบัญญัติ (1) เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามหน้าที่ของเทศบาล (2) เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้เทศบาลตราเทศบัญญัติ หรือให้อำนาจตราเทศบัญญัติได้ ซึ่งการ

จัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลในการใช้ประโยชน์สาธารณะร่วมกัน ซึ่งการจัดการพื้นที่สาธารณะประโยชน์ทางทะเล จำเป็นต้องมีการผลักดันบังคับใช้กฎหมายออกเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นใช้ร่วมกัน และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทำประมงพื้นบ้านและชุมชนท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แม้ว่าบางชุมชนที่เป็นประมงพื้นบ้านได้ทำข้อตกลงกฎกติกาชุมชนร่วมกัน แต่ไม่มีผลเป็นการบังคับใช้กฎหมายและไม่สามารถบังคับใช้กับคนภายนอกชุมชนได้

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งทะเลมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนวัตกรรมประมงพื้นบ้านเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีของชนัญชิตา ทิพย์ญาณ และคณะ (2564 : 19-35) ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพเป็นการพัฒนาและยกระดับความรู้ความสามารถเพื่อนำไปสู่การสร้างอาชีพและรายได้เสริม มีการสร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชุมชนด้วยการประสานความร่วมมือระหว่างประมงพื้นบ้าน ชุมชน ผู้นำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด สถาบันการศึกษา ซึ่งรูปแบบการจัดการทรัพยากรร่วมเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้อนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพัฒนาไปสู่การสร้างความมั่นคงทางอาหารและความยั่งยืนของทรัพยากรในชุมชน โดยมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาและการอนุรักษ์ของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากความต้องการของชุมชน และมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง และการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ด้านกฎหมายและหลักสิทธิชุมชน

สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องนโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งประเทศไทยของ ภาวิดา รังสีและปณยวีร์ หนูประกอบ (2565 : 465-477) ผลการศึกษาพบว่า ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นของทุกคน ประเทศไทยมีพื้นที่ทางทะเลกว่า 350,000 ตารางกิโลเมตร และมีชายฝั่งทะเลครอบคลุมพื้นที่ 23 จังหวัด มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมานาน ภาครัฐซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนมีนโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ลักษณะของนโยบายนี้แบ่งได้เป็นสองช่วง คือ ช่วงที่ 1 ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-5 รัฐบาลส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรมากเกินไปและทรัพยากรเสื่อมโทรม ดังนั้น ในช่วงที่ 2 ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6-12 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะชุมชนชายฝั่งทะเล มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 และระเบียบปฏิบัติต่างๆ ทำให้มีการมีส่วนร่วมของชุมชนพัฒนาขึ้นโดยลำดับ แต่ยังไม่ถึงขั้นการจัดการร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน เพราะคณะกรรมการเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัดซึ่งมีสมาชิกที่เป็นตัวแทนของชุมชนยังไม่มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินมาตรการที่จำเป็นและเหมาะสมกับตนเอง ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายจะต้องทำการ

ประเมินผล ทบทวน หาแนวทางปรับปรุงเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร และทำ
ให้นโยบายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อีกทั้งในงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรประมง ในลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลา ของ ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ (2559 : 96-112) ผลการศึกษาพบว่า สิทธิของประชาชนในการ
จัดการทรัพยากรประมงปรากฏในหลักการรัฐธรรมนูญ แต่การจัดการทรัพยากรประมงในลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลาที่ผ่านมาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร สาเหตุมาจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ซึ่งพระ
ราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มีการบัญญัติให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประมง
แต่ภาครัฐโดยประมงจังหวัดสงขลามีเพียงโครงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประมงใน
รูปแบบฟาร์มทะเล ซึ่งยังมีปัญหาความขัดแย้งกับกลุ่มนอกชุมชน ในพื้นที่ชุมชนท่าเสาและชุมชนบ่อปราบมีการ
ทำข้อตกลงชุมชนเรื่องการจัดการประมงฟาร์มทะเล ปัจจัยความสำเร็จการรวมกลุ่มเกิดจากประชาชนเห็นว่า
ทรัพยากรประมงเป็นของที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ควรจัดการอย่างเป็นระบบ อีกทั้งมีประมงจังหวัดองค์การ
บริหารส่วนจังหวัด มหาวิทยาลัย เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม เรียนรู้ จัดโครงการทำให้เป็นแบบอย่าง
สำหรับชุมชนอื่นในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปัญหาอุปสรรคคือ ข้อตกลงหรือกติกาของชุมชนในการจัดการ
ประมงชายฝั่งเป็นที่รับรู้เฉพาะในชุมชน ไม่เป็นกฎหมาย ทำให้ไม่สามารถใช้บังคับได้ งานวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ
ให้ปรับปรุงกฎหมายกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และขอบเขตในการจัดการทรัพยากรให้ชัดเจน
กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อผลักดันให้กติกาและข้อตกลงของประชาชน เป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นที่
ส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรประมงโดยชุมชนอย่างแท้จริง การจัดการพื้นที่
สาธารณประโยชน์ทางทะเลเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลที่มีอยู่อย่างจำกัดเป็นสิ่ง
สำคัญ ในอนาคตหากยังไม่มีจัดการทรัพยากรทะเลที่ดีและจริงจัง จะทำให้เกิดความเสื่อมโทรม ส่งผลให้
ชาวประมงพื้นบ้านประสบปัญหาจับสัตว์น้ำลดลง มีรายได้น้อยลง คนที่มีอำนาจจะเข้าครอบครองพื้นที่ เกิด
การซื้อขายสิทธิในพื้นที่สาธารณประโยชน์ ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ไม่สามารถทำการประมงในพื้นที่
ดังกล่าวได้ และก่อให้เกิดความขัดแย้งเชิงทรัพยากรทางทะเลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากภาครัฐปล่อยไว้เนิ่น
นานยากต่อการแก้ไขจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนรวมถึงคนในชุมชนท้องถิ่น จะต้องหา
แนวทางจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลร่วมกันเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันและควบคู่กับการอนุรักษ์
ทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล เพื่อหาแนวทางร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ ในการจัดการพื้นที่สาธารณประโยชน์ทางทะเลของประมงพื้นบ้าน โดยจัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถไปใช้ประโยชน์และนำไปสู่การจัดการทรัพยากรร่วมกันของคนในพื้นที่ให้เกิดความเป็นธรรมและอนุรักษ์การทำประมงพื้นบ้านทางทะเลให้ยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะทางทะเลและการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายเพื่อป้องกันและลดความขัดแย้งควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล เพื่อสร้างนวัตกรรมทางกฎหมายในรูปแบบร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยภาคสนาม (Field research)

1. การศึกษาวิจัยเอกสาร โดยการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้าน การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดการความขัดแย้ง แผนพัฒนาเกี่ยวกับการจัดการประมง ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย

2. การวิจัยภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงจากการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล ซึ่งเป็นการศึกษาปัญหาการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลที่ขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การกำหนดรูปแบบและกลไกการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลให้เกิดการอนุรักษ์ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงต้องมีกระบวนการวิธีการในการเก็บข้อมูลซึ่งการศึกษานี้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลเขตการทำประมงพื้นบ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และจังหวัดปัตตานี เนื่องจากบริบทพื้นที่แสดงให้เห็นความหลากหลายของระบบนิเวศธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันด้านสังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศาสนา และวัฒนธรรมของผู้คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์หาแนวทางร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น

2.2 ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยสนาม 3 วิธี คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus group) และการรับฟังความคิดเห็น (Hearing) ดังนี้

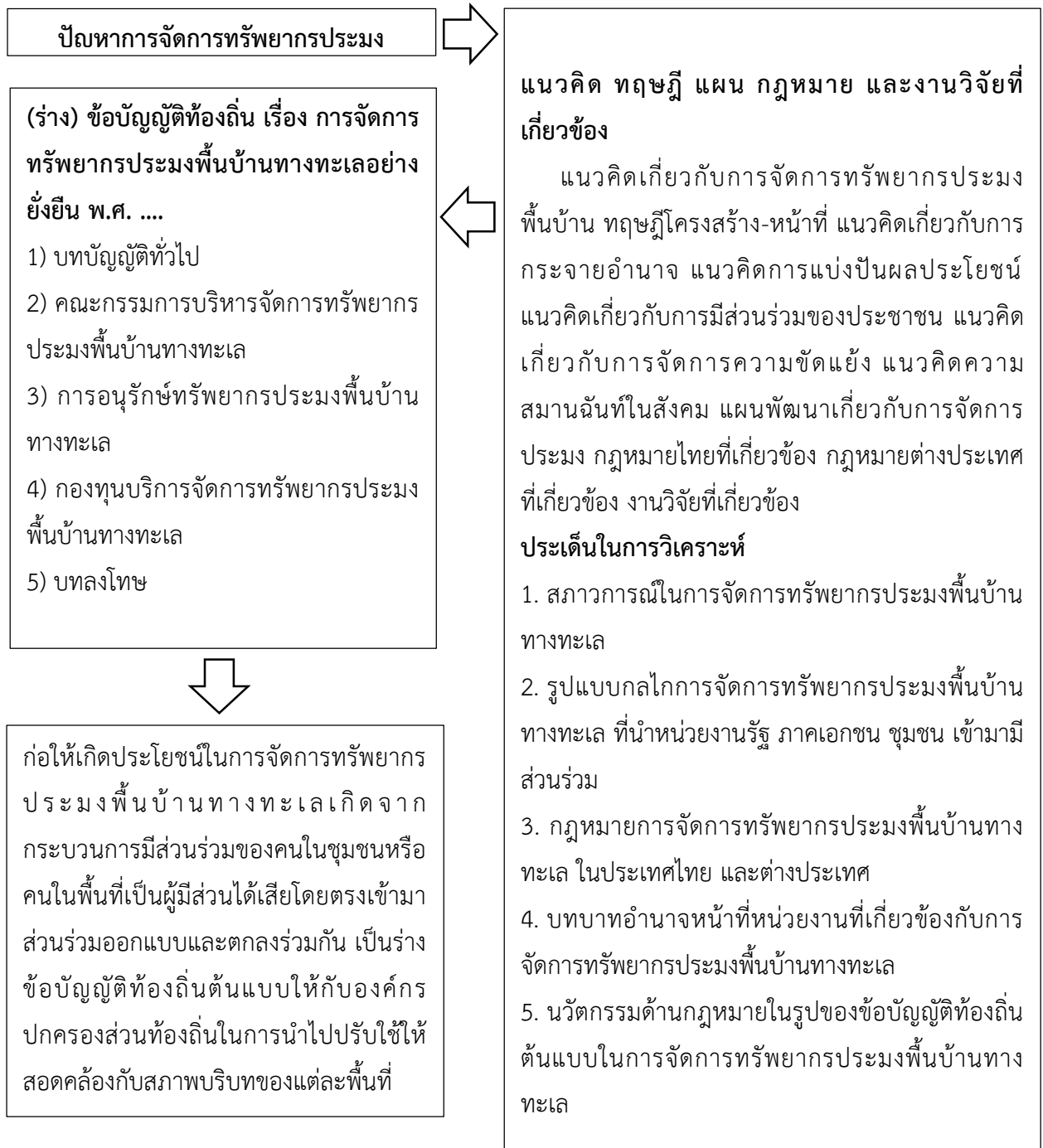
2.2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์โดยตรงไม่เป็นแบบพิธี ระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและองค์กรพัฒนาเอกชน จากพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และจังหวัดปัตตานี รวมจำนวน 23 คน

2.2.2 การสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus group) เป็นระดมความคิดเห็นโดยการสนทนากลุ่มเจาะจง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้ทำประมงพื้นบ้าน รวมจำนวน 10 คน

2.2.3 การรับฟังความคิดเห็น (Hearing) เป็นการจัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อข้อค้นพบร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ เรื่อง การจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน พ.ศ. มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ ภาคประชาสังคม ผู้นำชุมชนท้องถิ่น และผู้ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านรวมจำนวน 11 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่องการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน โดยผลักดันกฎกติกา ข้อตกลงชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ที่ประชาชนรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมด้วยความเข้มแข็งให้มีสถานะเป็นกฎหมาย เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมง เกิดเป็นร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ เรื่อง การจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน พ.ศ. แบ่งเป็น 5 หมวด 23 ข้อ ดังนี้ หมวด 1 บทบัญญัติทั่วไป หมวด 2 คณะกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล หมวด 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล หมวด 4 กองทุนบริหารจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล และหมวด 5 บทลงโทษ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล เนื่องจากเป็นนวัตกรรมทางกฎหมายที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหรือคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงเข้ามาร่วมออกแบบและตกลงร่วมกันเป็นร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละพื้นที่ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

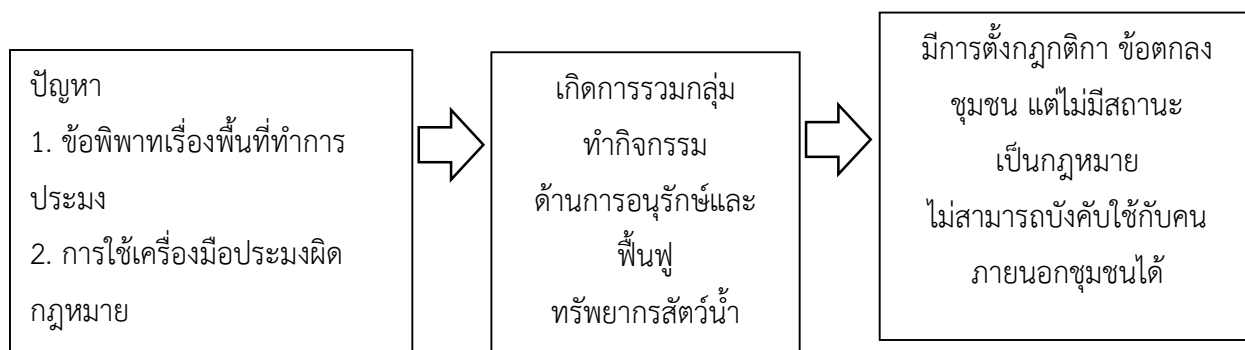
1. ปัญหาการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล

ปัญหาความขัดแย้งเรื่องพื้นที่ทำการประมงทางทะเลหลายจังหวัดในประเทศไทย เกิดจากการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมง รัฐเปิดโอกาสให้บุคคลครอบครอง มีกลุ่มทุนทั้งในและนอกพื้นที่เข้ามาจับจอง เกิดการซื้อขายสิทธิพื้นที่สาธารณประโยชน์ทางทะเลทำให้ชาวประมงพื้นบ้านทั่วไปไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ (Steenbergen, D. J., Song, A. M., and Andrew, N., 2022 : 666-677) ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านเปลี่ยนไป ความขัดแย้ง สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการจัดการและบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้มีกลุ่มทุนทั้งในและนอกพื้นที่เข้ามาจับจองซื้อขายสิทธิในพื้นที่สาธารณประโยชน์ของรัฐ (สยามรัฐ, 2563 : ออนไลน์) แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง หากใช้วิธีประนีประนอมหรือแบ่งคนละครึ่งเป็นวิธีการประสานความร่วมมือ ทำให้ผู้ตัดสินหรือผู้พูดรู้สึกสบายใจว่ายุติธรรมที่สุดแล้ว หรือใช้วิธีการร่วมมือกันที่คู่เจรจาพยายามร่วมกันที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ ความต้องการเป็นการประสานผลประโยชน์ออกมาที่ทั้งสองฝ่ายหรือหลาย ๆ ฝ่ายพึงพอใจ หรือใช้วิธีการไกล่เกลี่ยอาศัยวิธีการเจรจาโดยยึดจุดสนใจหรือประสานผลประโยชน์ของทุกฝ่ายเป็นทางออกที่ดีที่สุด

นอกจากนี้ปัญหาลักลอบใช้เครื่องมือผิดกฎหมาย ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับพื้นที่ใกล้เคียง แม้จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาจัดการแต่ก็ไม่เป็นผล เกิดการชุมนุมประท้วง หากนำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ตกลงร่วมกันจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเลและแก้ปัญหาการใช้เครื่องมือผิดกฎหมายได้ในที่สุด (นฤตม ทิมประเสริฐ, 2554 : 168) เห็นว่าการให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งผู้มีส่วนได้เสียกำหนดรูปแบบและวิธีจัดการทรัพยากรโดยกำหนดกฎกติการ่วมกัน ให้สิทธิทุกคนเข้าถึงทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างเท่าเทียม และเคารพกฎกติกาที่ตกลงร่วมกัน สามารถยุติปัญหาความขัดแย้งได้ แต่มีข้อสังเกตว่า กฎกติกาเป็นเพียงข้อตกลงไม่มีผลเป็นการบังคับใช้เป็นกฎหมาย สอดคล้องกับผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ (2558 : 86) พบว่า การจัดการประมงชายฝั่งในรูปแบบฟาร์มทะเลเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มนอกชุมชน จึงจัดทำข้อตกลงหรือกติกาของชุมชนแต่รับรู้เฉพาะในชุมชนเท่านั้น เพื่อแก้ไขปัญหาย่างบูรณาการ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และชาวประมงพื้นบ้านผู้นำชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง ต้องมีส่วนร่วมเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อน สำหรับรูปแบบการจัดการของผู้ทำประมงพื้นบ้านมีภาคประชาสังคมช่วยสร้างช่องทางขายสัตว์น้ำโดยชาวประมงพื้นบ้านขายในราคาที่เป็นธรรมให้กับผู้บริโภคได้รับอาหารปลอดภัยปราศจากสารฟอร์มาลีน พัฒนาเป็นร้านคนจับปลา กำหนดมาตรฐานบูลแบรนด์ เป็นหลักประกันให้ผู้บริโภค (ฮาซานิ เกะมาซอ, 2564 : 60) โดยสมาคมรักษ์ทะเลไทย องค์กรพัฒนาเอกชน สนับสนุนส่งเสริมการตลาด พัฒนาผลิตภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าสินค้าจากการทำประมง ช่วยผลักดันมาตรฐานรับรองสินค้าจากการทำประมงให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจ ยกระดับราคาสินค้าสร้างความแตกต่างระหว่างการทำประมงแบบไม่ยั่งยืนกับการทำประมงแบบยั่งยืนผสมผสานกัน

2. รูปแบบการจัดการของชาวประมงพื้นบ้าน

จากปัญหาการทำประมงพื้นบ้านทางทะเล พบว่าทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง ประกอบการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย การถูกจำกัดด้านพื้นที่ทำการประมง ส่งผลให้มีรายได้ลดลง กำหนดกฎกติกา ร่วมกันตามวิถีของชาวบ้าน โดยใช้ต้นทุนจากฐานทรัพยากรที่มีอยู่ของแต่ละชุมชน (Penca, J., 2022 : 104-864) มีการทำกิจกรรมสร้างบ้านปลา กำหนดแนวเขตอนุรักษ์หน้าบ้าน สร้างกฎกติกาชุมชน หรือทำธนาคาร สัตว์น้ำ มีหลายชุมชนประสบความสำเร็จ ในขณะที่หลายชุมชนล้มเหลว นอกจากนี้ชุมชนประมงพื้นบ้านใน จังหวัดปัตตานีได้นำหลักคำสอนศาสนาอิสลามที่ว่า “ทรัพยากรเป็นสิ่งที่ยืมมา สร้างขึ้น” เป็นของทุกคนที่ ต้องดูแลรักษาและนำไปสู่การกำหนดข้อตกลง กฎ ระเบียบในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่าเท่าที่ จำเป็นต่อการดำรงชีวิต (อัสรีย์ แดเบาะ, 2564 : 134) สร้างแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรมี 4 แนวทาง ได้แก่ การทำธนาคารสัตว์น้ำชุมชน การวางซั้งกอ บ้านปลา การกำหนดแนวเขตอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรหน้าบ้าน และที่สำคัญได้สร้างกฎกติกาของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน (สายัญ ทองศรี, 2562 : 279) โดยห้ามทำประมงในเขตอนุรักษ์ด้วยเครื่องมือทุกชนิด กำหนดโทษ และทุกวันศุกร์จะห้ามออกทำ ประมง หลังจากประกาศใช้กฎกติกาดังกล่าวสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนคือจำนวนสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ส่วนประมง พื้นบ้านในจังหวัดสงขลา พบว่า สร้างแหล่งอาศัยและพื้นที่หลบภัยของสัตว์น้ำ ทำเป็นบ้านปลา 3 รูปแบบ คือ 1) การจัดวางซั้ง แบบท่อนริมชายฝั่ง 2) วางจัดวางซั้ง แบบไม้ไผ่นอกชายฝั่ง และ 3) การทำคอกซั้งบ้านปลาใน ทะเลสาบสงขลา ทั้ง 3 รูปแบบมีเป้าหมายเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนและฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลประสบ ความสำเร็จ และได้ขยายแนวทางไปยังพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีความสมบูรณ์ระบบ นิเวศทางทะเลดีขึ้น (สายัญ ทองศรี, 2562 : 281) ส่งผลให้ทำประมงได้มากขึ้น สัตว์น้ำที่จับได้มีหลากหลายและได้ ปลาขนาดใหญ่ขึ้นช่วยสร้างรายได้อย่างยิ่งย่น ลดปัญหาความขัดแย้ง เน้นการมีส่วนร่วมของคน ในชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการ สอดคล้องกับภารกิจของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 มาตรา 16 ส่งเสริม การมีส่วนร่วมและสนับสนุนชุมชนชายฝั่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ การปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอีกด้วย ดังนั้น การให้สิทธิกับประชาชนเข้าชื่อเสนอการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 254 กำหนดรองรับสิทธิประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กฎหมาย บัญญัติไว้

จากผลการวิจัยพบว่าการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณประโยชน์บริเวณชายฝั่ง และปัญหาการลักลอบใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย จึงเกิดรูปแบบการจัดการทรัพยากรของชาวประมงพื้นบ้านโดยมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ของตนเอง อีกทั้งยังมีการกำหนดกฎกติกา ข้อตกลงชุมชนร่วมกัน แต่ประสบปัญหาการบังคับใช้ด้วยเหตุที่กฎกติกา ข้อตกลงชุมชนดังกล่าวไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กับประชาชนที่อยู่นอกชุมชนได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประเด็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล พบว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ตามมาตรา 43 ให้บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ จัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ในการดำเนินการอาจร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐ มีการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐตาม มาตรา 57 (2) ที่ต้องอนุรักษ์ ค้ำครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ อย่างไรก็ตาม มิใช่บทบาทหน้าที่รัฐหรือชุมชนเท่านั้น ตามมาตรา 50 ยังเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่ต้องร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และค้ำครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเกิดความยั่งยืน

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง พบว่า พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มุ่งเน้นการบริหารจัดการด้านการประมงและการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนประมงพื้นบ้านและชุมชนประมงท้องถิ่น อีกทั้งกำหนดมาตรการในการป้องกัน ยับยั้ง และจัดการทำประมงผิดกฎหมายอย่างไรก็ตามยังมีบางมาตราที่เป็นอุปสรรคส่งผลกระทบต่อชาวประมงพื้นบ้าน เช่นตามมาตรา 34 ที่ห้ามมิให้ผู้ได้รับใบอนุญาตทำการประมงพื้นบ้าน ทำการประมงในเขตทะเลนอกชายฝั่ง เว้นแต่จะได้รับ

อนุญาต หากพิจารณามาตรา 4 กำหนดให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถทำการประมงได้เฉพาะในเขตทะเลชายฝั่งที่กำหนดไว้เพียงสามไมล์ทะเล แม้จะมีการกำหนดข้อยกเว้นไว้กรณีมีความจำเป็นก็ตาม แต่กรณีดังกล่าวเป็นการจำกัดพื้นที่ขัดกับวิถีการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้าน เนื่องจากสัตว์น้ำมิได้ถูกจำกัดด้วยขอบเขตพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อผู้ทำประมงไม่สามารถจับสัตว์น้ำได้ และรายได้ลดลง ประกอบกับ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ดำเนินการร่วมกับประชาชน ชุมชนชายฝั่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 มาตรา 13 สะท้อนให้เห็นว่า หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดมา

นอกจากนี้พบว่า การวางซั้งบ้านปลา เป็นการปลูกสร้างสิ่งอื่นใดเป็นลักษณะการรुक้าตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช 2456 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2535 มาตรา 117 เกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดล่วงล้ำลำน้ำ ซึ่งประเด็นนี้มีบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 7) เรื่องเสร็จที่ 180/2550 (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2560 : ออนไลน์) ตอบข้อหารือกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีในขณะนั้นซึ่งปัจจุบันคือกรมเจ้าท่าว่า ลักษณะของซั้งไม่ได้มีโครงสร้างส่วนหนึ่งส่วนใดยึดติดกับพื้นดินหรือฝังลงในดิน เพื่อมิให้มีการเคลื่อนที่ไปมา แม้ว่าการวางซั้งจะมีเครื่องถ่วงน้ำหนักซึ่งเป็นลูกปุนถ่วงอยู่ แต่มิได้ยึดติดกับพื้นดินใต้ทะเล ยังสามารถเคลื่อนที่ไปมาตามกระแสน้ำได้ และไม่มีลักษณะเป็นการถาวร มีระยะการใช้งานเพียงชั่วระยะหนึ่ง ดังนั้น การวางซั้งจึงไม่เป็นการปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดล่วงล้ำลำน้ำตามพระราชบัญญัติดังกล่าว อย่างไรก็ตาม “ซั้ง” จัดเป็นเครื่องมือทำการประมงประเภทหนึ่ง ซึ่งกรมประมงมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย จึงควรประสานกันระหว่างหน่วยงานเพื่อประกาศกำหนดเขตพื้นที่อนุญาตให้มีการวางซั้งในพื้นที่ที่เหมาะสมหรือแก้ไขกฎหมายต่อไป ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้ทำประมงพื้นบ้านสามารถวางซั้งบ้านปลาเพื่อให้เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำได้

2. สำหรับประเด็นอำนาจหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าได้บัญญัติอำนาจไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 45 (7) ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 67 (7) ให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้หน่วยงานคุ้มครอง ดูแล จัดการและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรกฎทองชะโชค และนันทพล กาญจนวัฒน์, 2562 : 643-662) ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่

ดูแลเกี่ยวกับการคุ้มครอง ดูแล บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายกำหนด

แม้ว่าพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ แต่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ในมาตรา 16 (24) ให้เทศบาล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 จำนวน 3 มาตรา

การกำหนดอัตราโทษ ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 สำหรับผู้ฝ่าฝืนข้อบัญญัติไว้ในมาตรา 51 วรรคสอง ที่ว่า “ในข้อบัญญัติจะกำหนดโทษผู้ละเมิดข้อบัญญัติไว้ด้วยก็ได้ แต่ห้ามมิให้กำหนดโทษจำคุกหกเดือน และหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” อย่างไรก็ตามยังมีพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 จำนวน 2 ฉบับ ที่กำหนดอัตราโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนข้อบัญญัติท้องถิ่น ยังไม่สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจของสังคมในยุคปัจจุบัน อีกทั้ง เพื่อให้ผู้ที่กระทำความผิดเกรงกลัวกฎหมาย อันเป็นการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิด จึงเสนอควรปรับแก้ไขอัตราโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 60 วรรคสอง จากเดิม “ในเทศบัญญัตินั้น จะกำหนดโทษปรับผู้ละเมิดเทศบัญญัติไว้ด้วยก็ได้ แต่ห้ามมิให้กำหนดเกินกว่าหนึ่งพันบาท” และควรปรับแก้ไขอัตราโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 71 วรรคหนึ่ง จากเดิม “องค์การบริหารส่วนตำบลอาจออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อใช้บังคับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลออกข้อบัญญัติหรือให้อำนาจออกข้อบัญญัติ ในการนี้จะกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะเรียกเก็บและกำหนดโทษปรับผู้ฝ่าฝืนด้วยก็ได้ แต่มิให้กำหนดโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

3. ประเด็นการทำประมงพื้นบ้าน พบว่า ผู้ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน สามารถทำประมงในเขตทะเลชายฝั่งได้ นับจากแนวชายฝั่งทะเลออกไปสามไมล์ทะเล ตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มาตรา 5 การกำหนดให้ทำประมงออกไปไกลกว่าสามไมล์ทะเลจะต้องจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยต้องออกเป็นกฎกระทรวงกำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งจุดห้าไมล์และไม่เกินสิบสองไมล์ทะเล จากข้อกำหนดของกฎหมายเห็นได้ว่า ไม่ตรงกับวิถีลักษณะของผู้ทำประมงพื้นบ้านเนื่องจากประมงพื้นบ้านหลายจังหวัดทำการประมงนอกเขตทะเลชายฝั่ง การที่รัฐกำหนดพื้นที่ ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านถูกจำกัดสิทธิและไม่ได้รับความเป็นธรรมในการประกอบอาชีพ อีกทั้งมาตรา 34 กำหนดว่า ห้ามผู้ที่ได้รับใบอนุญาตทำการประมงพื้นบ้าน ทำการประมงนอกเขตทะเลชายฝั่ง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีหรือผู้

ซึ่งอธิบดีมอบหมาย ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านที่ได้รับใบอนุญาตทำประมง ไม่สามารถออกไปทำประมงนอกเขตทะเลชายฝั่งได้ หากไปทำประมงนอกเขตทะเลชายฝั่งต้องได้รับการอนุญาตก่อน ประเด็นนี้สมาคมสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านแห่งประเทศไทยได้ยื่นข้อเสนอให้ยกเลิกมาตรา 34

ส่วนรูปแบบการจัดประมงพื้นบ้านของการวางซั้งบ้านปลา พบว่า แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนที่เกิดจากภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่สาธารณประโยชน์ทางทะเลจะเป็นการขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช 2456 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2535 มาตรา 117 เกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดล่วงล้ำลำน้ำ ซึ่งประเด็นนี้มีบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 7) เรื่องเสร็จที่ 180/2550 (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2560 : ออนไลน์) ตอบข้อหารือกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีในขณะนั้นซึ่งปัจจุบันคือกรมเจ้าท่าว่าลักษณะของซั้งไม่ได้มีโครงสร้างส่วนหนึ่งส่วนใดยึดติดกับพื้นดินหรือฝังลงในดิน เพื่อมิให้มีการเคลื่อนที่ไปมาแม้ว่าการวางซั้งจะมีเครื่องถ่วงน้ำหนักซึ่งเป็นลูกปูลงอยู่แต่ไม่ได้ยึดติดกับพื้นดินใต้ทะเล ยังสามารถเคลื่อนที่ไปมาตามกระแสน้ำได้ และไม่มีลักษณะเป็นการถาวรเนื่องจากมีระยะการใช้งานเพียงชั่วระยะหนึ่ง ดังนั้น การวางซั้งจึงไม่เป็นการปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดล่วงล้ำลำน้ำตามพระราชบัญญัติดังกล่าว อย่างไรก็ตาม “ซั้ง” จัดเป็นเครื่องมือทำการประมงประเภทหนึ่ง ซึ่งกรมประมงมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ควรประสานกันระหว่างหน่วยงานเพื่อประกาศกำหนดเขตพื้นที่ที่อนุญาตให้มีการวางซั้งในพื้นที่ที่เหมาะสมหรือแก้ไขกฎหมายต่อไป

4. นวัตกรรมด้านกฎหมายในรูปแบบของร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบในการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านหลายพื้นที่ที่ตั้งกฎกติกา ข้อตกลงชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลและบังคับใช้ในพื้นที่ตนเอง เกิดการยอมรับและเคารพ แต่ทั้งนี้กฎกติกาข้อตกลงชุมชนยังไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กับคนภายนอกชุมชนได้ จึงควรผลักดันให้กฎกติกาข้อตกลงชุมชนที่มีอยู่ทุกพื้นที่เป็นกฎหมายในรูปแบบของร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการออกกฎหมายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ยอมรับรู้และเข้าใจปัญหาของชาวบ้านได้ดีที่สุด

ขบวนการวิธีการได้ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ เรื่อง การจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล อย่างยั่งยืน เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎี กฎหมายไทยและต่างประเทศ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการประมงพื้นบ้านทางทะเล รวมจำนวน 23 คน มาจากผู้แทน 5 กลุ่ม จากพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และจังหวัดปัตตานี จากนั้นจึงนำผลการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์และการสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus group) จากผู้มีส่วนได้เสีย และมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับการจัดการประมงพื้นบ้านทางทะเล ในพื้นที่จังหวัดสงขลา รวมจำนวน 10 คน และได้ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ เรื่อง การจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทาง

ทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อให้ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบฯ มีความสมบูรณ์ผู้วิจัยได้นำไปจัดรับฟังความคิดเห็น (Hearing) จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ และเกี่ยวข้องประมงพื้นบ้านทางทะเลจำนวน 11 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติมร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นแต่ละข้อ เพื่อให้มีความชัดเจน สมบูรณ์ตรงตามความประสงค์ในการนำไปใช้ประโยชน์มากยิ่งขึ้น

เมื่อผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะในการรับฟังความคิดเห็นแล้วจึงได้ ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ เรื่อง การจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวด จำนวน 23 ข้อ ได้แก่ หมวด 1 บททั่วไป หมวด 2 คณะกรรมการ หมวด 3 การอนุรักษ์ หมวด 4 กองทุน และหมวด 5 บทลงโทษ

ปัญหาข้อพิพาทและการแย่งชิงทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลที่ต่างฝ่ายต่างอ้างสิทธิในการเข้าใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลพื้นที่สาธารณะประโยชน์ทุกคนว่ามีสิทธิใช้ประโยชน์ร่วมกัน ประมงพื้นบ้านประสบปัญหาจับสัตว์น้ำได้น้อยลงมีรายได้ลดลง ขาดการจัดการร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนท้องถิ่น ยังพบปัญหาการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายที่ทำลายทำให้สัตว์น้ำลดจำนวนลง จึงเกิดการรวมกลุ่มของชาวประมงพื้นบ้านทำกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ กำหนดกฎกติกา ข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะประโยชน์ทางทะเลร่วมกัน ทรัพยากรสัตว์น้ำกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง อย่างไรก็ตามกฎกติกา ข้อตกลงชุมชนเป็นเพียงสิ่งที่ประชาชนตกลงร่วมกันไม่สามารถบังคับใช้กับคนภายนอกชุมชนได้เนื่องจากยังไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย

ในการจัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ เรื่อง การจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทะเลอย่างยั่งยืนนี้ ได้นำเอาข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เป็น แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และกฎหมายฉบับต่างทั้งของไทยและต่างประเทศมาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลทำการวิจัยได้กำหนดไว้ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเจาะจง การรับฟังความคิดเห็น ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องและมีส่วนได้เสียโดยตรงกับการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล ในการนำเสนอประเด็นที่เป็นสาระสำคัญสมควรที่จะนำมาบัญญัติไว้ในร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบฯ ที่จัดทำขึ้นฉบับนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยการป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้งจากการทำประมงพื้นบ้าน ซึ่งพบปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณะประโยชน์บริเวณชายฝั่งทะเล และปัญหาการลักลอบใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตามมีประชาชนบางพื้นที่ได้กำหนดกฎกติกาข้อตกลงชุมชนร่วมกัน แต่ประสบปัญหาถูกกติกาข้อตกลงชุมชนดังกล่าวไม่มีสถานะเป็นกฎหมายทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กับประชาชนที่อยู่นอกชุมชนได้ ในการบริหาร

จัดการควบคุมไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. นวัตกรรมทางกฎหมายในรูปของร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น เรื่อง การจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน พ.ศ. แบ่งออกเป็น 5 หมวด จำนวน 23 ข้อ เพื่อให้สอดคล้องรับกับร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบฯ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

2. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496

2.1 ประเด็นอำนาจหน้าที่ของเทศบาล 1) มาตรา 50/1 “ให้เทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลในการคุ้มครอง ดูแล จัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงทรัพยากรประมง” 2) มาตรา 53/1 “ให้เทศบาลเมืองมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลในการคุ้มครอง ดูแล จัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงทรัพยากรประมง” และ 3) มาตรา 56/1 “ให้เทศบาลนครมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลในการคุ้มครอง ดูแล จัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงทรัพยากรประมง”

2.2 แก้ไขเพิ่มเติมกำหนดอัตราโทษ มาตรา 60 วรรคสอง “ในข้อบัญญัติตามวรรคหนึ่ง จะกำหนดโทษจำคุกหรือโทษปรับหรือทั้งจำและปรับผู้ละเมิดเทศบัญญัติไว้ด้วยก็ได้ แต่ห้ามมิให้กำหนดโทษจำคุกเกินหกเดือน และหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

3. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 71 วรรคหนึ่ง “องค์การบริหารส่วนตำบลอาจออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อใช้บังคับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลออกข้อบัญญัติหรือให้มีอำนาจออกข้อบัญญัติ ในการนี้จะกำหนดโทษจำคุกหรือโทษปรับหรือทั้งจำและปรับผู้ละเมิดข้อบัญญัติไว้ด้วยก็ได้ แต่ห้ามมิให้กำหนดโทษจำคุกเกินหกเดือน และหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป เนื่องจากการวิจัยได้กำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์การวิจัยจนนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางด้านกฎหมายในรูปแบบของร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามสภาพและบริบทของพื้นที่ตนเอง ดังนั้นเพื่อให้ข้อบัญญัติท้องถิ่นฉบับนี้สามารถนำไปบังคับใช้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการจัดทำ จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปว่า ควรมีการทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการนำข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเล ไปสู่การบังคับใช้

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ ทองชะโชค และนันทพล กาญจนวัฒน์. (2562). ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*. 11 (3), 643-662.
- กลุ่มสถิติการประมง กรมประมง. (2564). รายงานข้อมูลมาตรา 9 พ.ร.ก.ประมง 2558. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2565. แหล่งที่มา : https://www4.fisheries.go.th/local/index.php/main/view_activities/1408/93156.
- ชนัญชิดา ทิพย์ญาณ, พงศ์เทพ แก้วเสถียร และวงษ์ศิริ เรืองศรี. (2565). รูปแบบการจัดการนวัตกรรมประมง พื้นบ้านเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารสังคมและวัฒนธรรม*. 6 (1), 17-33.
- ภาวิดา รังสี และปณณวิวีร์ หนูประกอบ. (2565). นโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในประเทศไทย. *วารสาร มจร สังคมปริทรรศน์*. 11 (2), 465-477.
- นฤตม ทิมประเสริฐ. (2554). กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิชุมชนในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศิริชัย กุมารจันทร์, กรกฎ ทองชะโชค, เอกราช สุวรรณรัตน์, และ ชานินทร์ เงินถาวร. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรประมงในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ*. 7 (2), 96-112.
- สยามรัฐ. (2563). ชาวบ้านดอนบุกศาลอุทธรณ์ฟ้องที่ดอนหอยนมระศรี. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2563. แหล่งที่มา : <https://siamrath.co.th/n/168001>.
- สายัญ ทองศรี. (2562). การขับเคลื่อนชุมชนประมงพื้นบ้านด้วยการจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทย จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน). สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. (2560). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การวาง 'ซั้ง' เป็นการปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำหรือไม่. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2565 แหล่งที่มา : <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER23/DRAWER004/GENERAL/DATA0000/00000061.PDF>.
- อัสนีย์ แดเปาะ. (2564). การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยชุมชนประมงพื้นบ้าน ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยและฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง : สมาคมรักษ์ทะเลไทย.

- ฮาซานี เกะมาซอ. (2564). การศึกษารูปแบบการจัดตั้งร้านคนจับปลานครศรีธรรมราช ตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรชายฝั่ง : สมาคมรักษ์ทะเลไทย.
- Penca, J. (2022). Science, precaution and innovation for sustainable fisheries: The judgement by the Court of Justice of the EU regarding the electric pulse fishing ban. *Marine Policy*. 135, 104-864.
- Steenbergen, D. J., Song, A. M., & Andrew, N. (2022). A theory of scaling for community-based fisheries management. *Ambio*. 51 (3), 666-677.